

Nr B 13

Utlåtande i anledning av väckta motioner om utredning syftande till sammanslagning av lantbruksnämnderna och hushållningssällskapen.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: B 128 av herr *Ohlsson, Ebbe, m. fl.*, samt II: B 166 av herrar *Östlund* och *Fröding*, har yrkats, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en förutsättningslös utredning i syfte att ernå en sammanslagning av den nuvarande dubbelorganisationen i fråga om rationaliseringsverksamheten på jordbrukets område.

Beträffande de skäl, som motionärerna åberopat till stöd för sin hemställan, får utskottet hänvisa till motionen II: B 166.

Över motionerna har yttranden avgivits av statskontoret, lantbruksstyrelsen, Hushållningssällskapens förbund, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet Landsbygdens folk samt 1956 års rationaliseringsutredning.

Statskontoret har i yttrande den 24 juli 1958 framhållit, att det av motionärerna väckta spørsmålet torde få upptagas till prövning, sedan resultatet förebragts av redan nu pågående utredningar, som berör ifrågavarande verksamhetsområde. Statskontoret har härvid anfört följande.

När den nya lantbruksorganisationen tillkom efter beslut av 1947 års riksdag förutsattes en arbetsfördelning, innebärande att lantbruksnämnderna skulle handha den yttre och inre rationaliseringen, medan hushållningssällskapen skulle svara för drifrationaliseringen.

Vid 1953 års riksdag väcktes motion om utredning syftande till en fördelning av lantbruksnämndernas uppgifter på hushållningssällskapen, lantmåterimyndigheterna och eventuellt andra ifrågakommande organ. Någon sådan utredning ansågs emellertid för det dåvarande ej påkallad, bland annat med hänsyn till fastighetsbildningskommitténs pågående arbete. Vid remissbehandlingen framhöll statskontoret, att det ej vore osannolikt att dubbelarbete i viss utsträckning förekomme mellan de organ, som hade ansvaret för de olika verksamhetsgrenarna, samt att över huvud taget en viss överorganisation syntes präglade jordbruksområdet. En översyn särskilt av den lokala organisationen ansåg ämbetsverket för sin del därför behövlig. Samma principiella uppfattning har statskontoret givit uttryck åt i yttrande till utskottet den 4 mars 1957 i anledning av motioner vid 1957 års riksdag angående utredning om lantbruksnämndernas avskaffande m. m.

Någon ändring i statskontorets ställningstagande till förevarande spørsmål har icke inträtt. Det av statsfinansiella skäl alltmärta trängande behovet av rationalisering inom statsverksamheten talar otvivelaktigt för snara överväganden på förevarande område. Emellertid ha de i tidigare motioner framförda kraven om utredning avvisats av riksdagen under hänvisning till

pågående utredningar. Då dessa ännu icke avslutats, torde det aktuella spørsmålet få upptagas till prövning, sedan resultatet av dessa utredningar förebärts.

I sitt den 8 september 1958 dagtecknade yttrande har *lantbruksstyrelsen* föreslagit, att motionerna i avbidan på slutförandet av pågående utredningar icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Styrelsen har anfört följande.

Rörande möjligheterna att f. n. överföra arbetsuppgifter från lantbruksnämnderna till andra organ vill styrelsen till en början erinra om vad styrelsen anfört i sitt i Edert utlåtande 1957: 34 intagna yttrande över två motioner (I: 93 och II: 112), vilka i huvudsak hade samma syfte som de nu föreliggande. Beträffande särskilt hushållningssällskapens möjligheter att taga emot nya arbetsuppgifter erinrades härvid bl. a. om att sällskapen led brist på personal redan för sina nuvarande uppgifter. Styrelsen framhöll vidare, att det sedan år 1947 bedrivits en omfattande propaganda för ökad anslutning till sällskapen med gott resultat. Sällskapens i det väsentliga fria ställning i förhållande till staten var utan tvivel en förutsättning för denna framgång. Skulle verksamheten med den inre rationaliseringen, på vilken det allmänna — med hänsyn till storleken av de statsanslag som ställdes till förfogande för densamma — måste ha ett avgörande inflytande, överflyttas till sällskapen, var det anledning att befara att sällskapens beroende av staten skulle ökas väsentligt och att därmed frukterna av nämnda propaganda åtminstone delvis skulle gå om intet. Emellertid var styrelsen medveten om att det kunde föreligga behov av en översyn inom vissa områden på gränsen mellan bl. a. lantbruksnämndernas och sällskapens verksamhet för att klarlägga dels hur tillgängliga resurser på ömse håll skulle kunna utnyttjas på bästa sätt, dels i vad mån ökade resurser behövdes och hur de i så fall lämpligen borde sättas in. Styrelsen, som sade sig ha uppmärksamheten riktad på åtskilliga sådana frågor, avsåg att efter hand, i den mån så påkallades av behovet, ingå till Kungl. Maj:t med förslag till erforderliga åtgärder.

F. n. pågår flera av Kungl. Maj:t tillsatta utredningar, som berör verksamheten vid lantbruksnämnderna. Här må blott erinras om lantbruksstyrelsens och skogsstyrelsens gemensamma uppdrag att utreda frågan om snabbare överförande av åker till skogsmark, vidare om den s. k. jordbruksanslagsutredningen, som bl. a. har att i samråd med lantbruksstyrelsen göra en översyn av bestämmelserna rörande statligt stöd till inre rationalisering, samt om 1958 års jordlagsutredning, i vars uppdrag det ingår att bearbeta jordförvärvs- och vanhävdslagarna. I detta sammanhang må även nämnas — jämför styrelsens anslagsframställning för budgetåret 1959/60 — att lantbruksstyrelsen i våras igångsatt en undersökning av personalorganisationen m. m. vid lantbruksnämnderna, vilken f. n. delvis vilar i avbidan på resultatet av bl. a. nämnda utredningar.

Jämväl verksamheten vid hushållningssällskapen är föremål för utredning genom en statlig kommitté. Den år 1956 tillsatta s. k. jordbruksupplysningskommittén har sålunda bl. a. till uppgift att undersöka i vad mån den av främst sällskapen bedrivna upplysnings- och rådgivningsverksamheten på jordbrukets område kan effektiviseras genom bättre organisation. Härvid har kommittén även att granska och pröva den nuvarande gränsdragningen mellan hushållningssällskapens och lantbruksnämndernas ar-

betsuppgifter i nämnda hänseende och att utreda, huruvida kostnadsbesparande åtgärder kan vidtagas i anslutning därtill.

Den i föreliggande motioner yrkade utredningen synes åsyfta en organisatorisk sammanslagning av lantbruksnämnd och hushållningssällskap. Innan en sådan utredning igångsättes torde de praktiska möjligheterna över huvud taget att genomföra en sammanslagning böra nogt övervägas. Detta kan emellertid icke göras förrän ovan berörda, delvis mycket omfattande utredningar rörande verksamheten vid de ifrågavarande organen hunnit slutföras. I avbidan härför torde motionerna icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

Hushållningssällskapens förbund har i yttrande den 2 oktober 1958 framhållit följande.

Som förbundsstyrelsen i tidigare avgivna yttranden över likasyftande motioner anfört ha de gångna årens erfarenheter givit belägg för att den lokala organisationen av de utav det allmänna understödda åtgärderna för jordbrukets rationalisering icke är i alla avseenden fullt tillfredsställande ordnad. Orsaken härtill torde främst vara att söka i det förhållandet att olika organ handha likartade och med varandra sammanhängande åtgärder. Särskilt påtagligt är detta för vissa av de arbetsuppgifter, som hushållningssällskapen handhar på driftsrationaliseringens område och lantbruksnämnderna i fråga om den inre rationaliseringen. Under årens lopp ha sällskap och nämnder visserligen genom olika anordningar, varigenom samarbetet dem emellan befrämjats, lyckats bemästra en del av olägenheterna, men oaktat detta är bristerna utav nuvarande organisationsförhållanden sådana att de uppenbarligen påverka såväl verksamhetens sammanlagda effektivitet som kostnaderna för densamma.

I ett den 28 februari 1952 till jordbruksutskottet avgivet yttrande över väckta motioner angående sammanslagning av hushållningssällskap och lantbruksnämnder till ett organ framhöll förbundsstyrelsen bl. a. att driftsrationaliseringen och den inre rationaliseringen som regel hörde så intimt samman att det vore mest ändamålsenligt att de härmed sammanhängande åtgärderna handhades av ett och samma organ. Då däremot den yttre rationaliseringen omfattade spörsmål och åtgärder av annan och mera fristående karaktär, ansågs några skäl för en sammanslagning ej föreligga utan vad som framkommit borde i stället ge anledning till en ändrad gränsdragning mellan sällskapens och nämndernas arbetsuppgifter.

Under de år som förflutit sedan nyssnämnda yttrande avgavs ha icke några förhållanden framkommit, som ger förbundsstyrelsen anledning att ändra sin uppfattning i berörda spörsmål. Som ovan påpekats är bristerna i organisationshänseende allt fortfarande sådana att de påverka rationaliseringsverksamhetens effekt. Orsaken härtill torde bl. a. sammanhänga med att genom den rådande uppdelningen av arbetsuppgifterna mellan sällskap och lantbruksnämnder många av berörda jordbrukare ej får den fortlöpande rådgivning och vägledning som erfordras för att de skall kunna dra full nytta av den investering, som den inre rationaliseringsåtgärdens genomförande innebär.

Sveriges lantbruksförbund har i sitt den 8 oktober 1958 dagtecknade yttrande anfört följande.

En uppdelning av rationaliseringsverksamheten på två organ torde innebära ett visst dubbelarbete, särskilt i fråga om de arbetsuppgifter, som hus-

hållningssällskapen har på driftsrationaliseringens område och lantbruksnämnderna i fråga om den inre rationaliseringen. Vissa merkostnader bl. a. för resor och traktamenten kan sålunda uppstå genom att skilda organ handlägger ärenden på samma gård och i samma bygd. Administrationskostnaderna för två mindre organisationer torde också bli högre än för en större. Det finns emellertid också skäl som talar för ett bibehållande av den nuvarande uppdelningen på två organ. Sålunda är hushållningssällskapens huvudsakligen upplysande arbete av annan natur än lantbruksnämndernas verksamhet inom den yttre rationaliseringen.

Motionärerna framhåller att hushållningssällskapen i motsats till lantbruksnämnderna sedan lång tid åtnjuter ett grundmurat förtroende hos jordbrukarna. Förbundet anser, att en sådan jämförelse är mycket vanskelig att göra. Hushållningssällskapen har under en lång följd av år arbetat för det svenska jordbruket och har därvid, genom att experter på olika områden kunnat ställas till jordbrukarnas förfogande praktiskt taget utan kostnad, haft en mycket tacksam arbetsuppgift. Att lantbruksnämnderna vid utövandet av sina många gånger mycket grannliga arbetsuppgifter med den yttre rationaliseringen blir utsatta för kritik är helt naturligt. Det torde vara ofrånkomligt, att nämnderna, då de i enlighet med bl. a. jordförvärvslagen söker åstadkomma en på lång sikt lämplig fastighetsbildning, i vissa fall måste fatta beslut, som enligt den enskilde lantbrukarens uppfattning innebär ett alltför hårt ingrepp i den egna bestämmanderätten. De fall, där en befogad och saklig kritik kunnat göras, torde i vart fall under de senaste åren ha varit förhållandevis få till antalet. Med hänsyn härtill och till att jordförvärvslagen för närvarande är föremål för översyn kan det möjligen ifrågasättas, om icke en utredning av den innebörd, som motionärerna föreslagit, borde tills vidare anstå. Å andra sidan finns redan nu erfarenheter som kan motivera ett övervägande av vilka organ som bör avses för de berörda verksamhetsområdena. Därvid bör särskilt uppmärksammas gränserna för olika statliga myndigheters verksamhet på jordbrukets område och därvid kommer även andra myndigheter än de förut nämnda in i bilden, t. ex. länsstyrelser, lantmäterimyndigheter och skogsvårdsmyndigheter.

I yttrande den 24 september 1958 har *Riksförbundet Landsbygdens folk* anfört, att det icke har något att erinra emot en förutsättningslös utredning rörande rationaliseringsverksamhetens organisation. Riksförbundet har därvid framhållit följande.

Motionerna syftar till att få till stånd en sammanslagning av hushållningssällskapen och lantbruksnämnderna. Denna fråga diskuteras ej sällan livligt bland jordbrukarna och delade meningar råder om den nuvarande organisationens lämplighet. Enligt en uppfattning skulle en sammanslagning av de båda institutionerna vara ändamålsenlig, enligt en annan stode intet att vinna av en dylik sammanslagning. Givetvis råder dock enighet om att dubbelarbete bör undvikas.

Lantbruksnämndsorganisationen har nu varit i verksamhet under tio år och under denna tid bör erfarenheter ha kunnat erhållas om huru förbättringar och förenklingar skulle kunna uppnås utan att effektiviteten och arbetskapaciteten äventyras. I motionerna antydes att lantbruksnämndernas verksamhet skulle vara betydelselös och därför utan olägenheter skulle kunna läggas ner. Riksförbundet delar icke denna uppfattning. En viktig uppgift kommer sålunda lantbruksnämnderna bl. a. att få, när inom en snar

framtid, som riksförbundet hoppas, frågan om skogskomplettering får en tillfredsställande lösning.

Mot bakgrunden av vad ovan anförts anser sig riksförbundet inte ha något att erinra emot en förutsättningslös utredning rörande rationaliseringsverksamhetens organisation. Därvid bör möjligheten av en sammanslagning av lantbruksnämnderna och hushållningssällskapen endast betraktas som ett alternativ bland andra tänkbara lösningar. Det väsentliga är att organisationen på området blir så effektiv och ändamålsenlig som möjligt. Särskilt bör betonas nödvändigheten av att rådgivningsverksamheten gentemot jordbrukarna tillerkänns erforderliga såväl personella som finansiella resurser.

Slutligen har *1956 års rationaliseringsutredning* i skrivelse den 8 oktober 1958 anförts, att utredningen under sitt arbete uteslutande sysslat med de statliga organ, vilka är direkt sysselsatta med rationaliseringsverksamhet i vidsträckt bemärkelse. Utredningen har därför icke någon sådan kännedom om de i föreliggande ärende berörda spörsmålen att utredningen ansett sig kunna göra något uttalande i frågan huruvida det kan anses motiverat att verkställa utredning i syfte att ernå en sammanslagning av den nuvarande i motionerna berörda organisationen i fråga om rationaliseringsverksamheten på jordbrukets område.

Utskottet. I förevarande motioner har hemställts om en utredning syftande till sammanslagning av lantbruksnämnderna och hushållningssällskapen. Hemställan motiveras med att visst dubbelarbete förekommer på grund av uppdelningen av berörda rationaliseringsverksamhet på två organ, vilket enligt motionärerna medför svårigheter för såväl jordbrukarna som organen i fråga liksom även onödigt stora kostnader för statsverket. Huruvida det ena organet skall uppgå i det andra eller om en helt ny organisation bör åstadkommas anser motionärerna endast kunna avgöras efter en förutsättningslös utredning.

Utskottet vill inledningsvis erinra om att motionsvis framförda yrkanden av i huvudsak samma innebörd som det i de föreliggande motionerna vid flera tillfällen varit föremål för riksdagens prövning utan att föranleda några åtgärder. Vidare framgår av i det föregående återgivna remissyttranden att en sammanslagning av lantbruksnämnderna och hushållningssällskapen icke självklart framstår som vare sig den enda eller den bästa lösningen av organisationsproblemen inom det verksamhetsområde, som kan anses vara gemensamt för dessa båda organ. De av motionärerna berörda olägenheterna synes i betydande omfattning sammanhånga med gränsdragningen mellan nämndernas och sällskapens arbetsuppgifter. Lantbruksstyrelsen har emellertid uppmärksammat dessa problem och får antagas komma att vidtaga de åtgärder som kan erfordras för att nu åstadkomma en förbättring. Härjämte har den år 1956 tillsatta jordbruksupplysningskommittén att, bland annat, granska och pröva den nuvarande gränsdragningen i samband med sin undersökning av möjligheterna att genom bättre organisation effektivisera upplysnings- och rådgivningsverksamheten inom jordbruket.

Vad angår problemet rörande rationaliseringsverksamhetens organisation i stort bör alla rimliga möjligheter till besparingar tillvaratagas, givetvis utan att strävandena till fortsatt rationalisering av vårt jordbruk hämmas. Härvid kommer emellertid, såsom även Sveriges lantbruksförbund framhållit, icke blott lantbruksnämnder och hushållningssällskap in i bilden utan även länsstyrelser, lantmäterimyndigheter och skogsvårdsmyndigheter. Enligt utskottets mening är tiden icke inne för någon omprövning av hela organisationskomplexet inom området för jordbrukets rationalisering och vad därmed sammanhänger. Detta bland annat emedan ett flertal omfattande utredningar för närvarande pågår, vilka berör formerna för den fortsatta rationaliseringsverksamheten.

I enlighet med det sagda avstyrker utskottet bifall till motionsyrkandet samt hemställer,

att riksdagen måtte avslå motionerna I: B 128 och II: B 166.

Stockholm den 28 oktober 1958

På jordbruksutskottets vägnar:

ANDERS PETTERSSON

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar Lage Svedberg*, Sigfrid Larsson, Bertil Andersson, Nils Hansson*, Mossberger, Gunnar Berg, Johan Persson, Kristiansson, Franzén och Yngve Nilsson*;

från a n d r a kammaren: herrar Pettersson i Dahl, Hægglblom*, Jonsson i Strömsund, Sköld*, fru Lindskog, herrar Arweson*, Nilsson i Lönsboda, fru Jäderberg*, herrar Hedin* och Åhman*.

* Ej närvarande vid justeringen.